

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

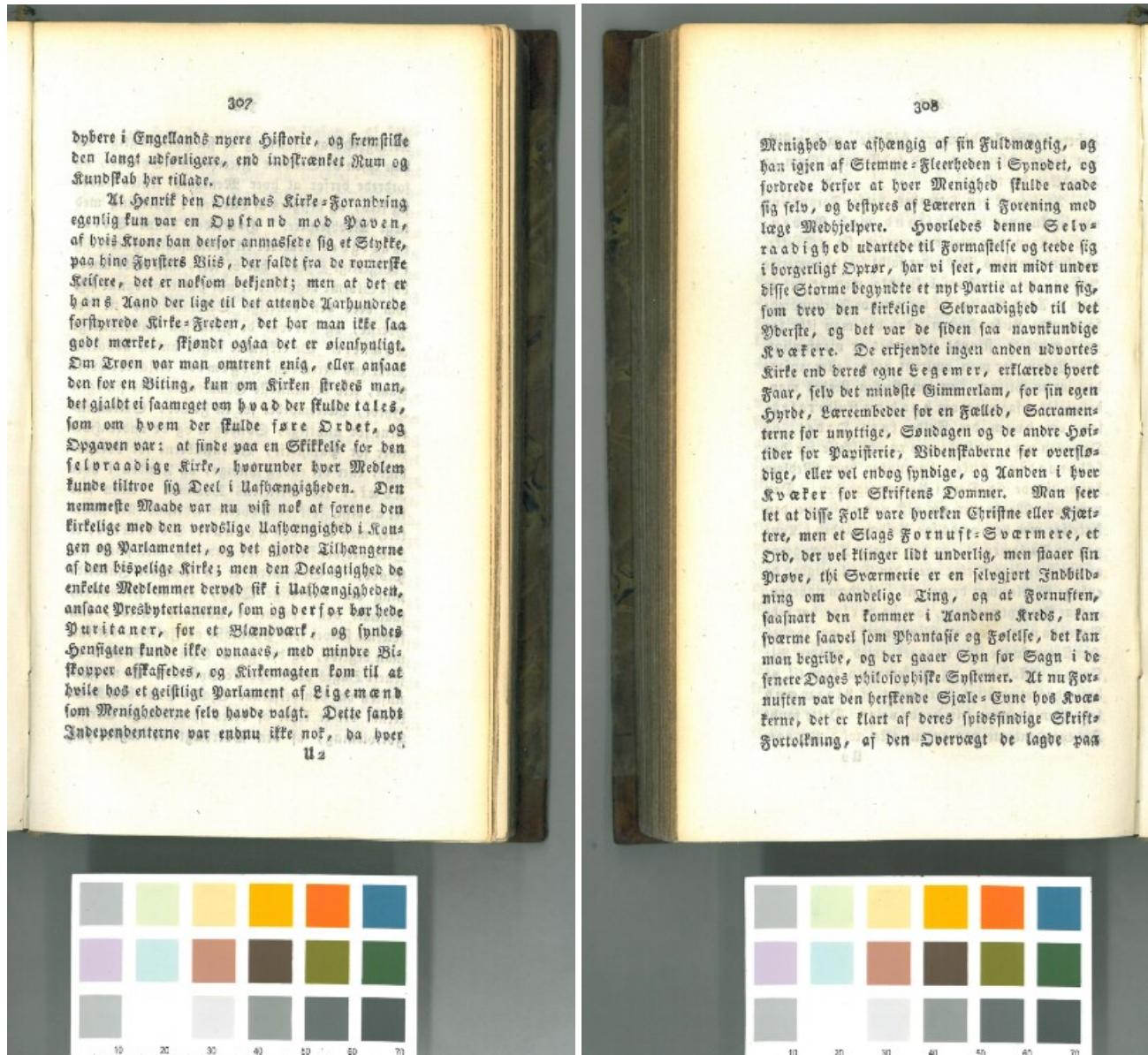
Titel: Udrag fra Udsigt over Verdens-Krøniken fornemmelig i det Lutherske Tidsrum

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Grundtvigs værker", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 307. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/catalog/gv-1817_309A-txt-shoot-idm8048/facsimile.pdf (tilgået 12. juli 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

309

Moralen som den egenlige Religion, af deres Begreber om Frihed og Lighed, og deres stedige Hensyn paa timelig Nutte og Fordel, men at denne Fornuft ei var blot sanselig, beviser Filosofien i deres Ganggang. Dybden i deres Moral, som forstredে i indvortes Hellighed, deres Midjærhed for at udbrede Kærlighed, og den Styke hvormed de har Forfolger, saavel som deres Hovedledom om der indvortes Lyd, og Samfundet mellem Landen og Fornuftens og Fornuft-Begeistring. Formanden for dette Vennerlag var Georg For, en Bøyer født son fra Drayton i Leicester, han havde lært Skomager-Handverk, men ikke egenlig drevet det, til aandig Grublen over sin Bibel, som han hørte kunde udenab, stod hans Hu, og under denne Dragten efter at vorbe klog over det som skrevet staaer, faldt han naturligvis i suare Tanfer, der maatte være ham saa meget tungere, som han mangede al videnkabelig Kunstab. Han forlod, henved kys Lar gammel, Slægt og Venner, og raadsførde sig trint i Landet med de hersomstede Lætere af alle Partier, men fandt sig ingensteds hjeldestjort. Et underlig nemlig Syn er det altid, at see en gjærende Yngling vandre omkring med brændende Ørest efter Livets Vand, og yderst sorgeligt, naar man maa intromme, at han i et christnet Land kunde bette forgjoves ved Presternes Dørre, men det viser, hun den engelske Kirkes elendige tilstand, uden

310

at undskyde For, som nu opfastede sig til Læter og Reformator efter sit eget Hoved. Hvorpå vidt det havde været ham muligt at finde hjemme og dyrke sin Gud i Stihed, kan Ingen sige, men at han i christne Mæneds Boger fra de forstige Tider kunde fundet den Oplysning han behøvede, naar han ydmig havde sogt den, er sandsynligt, at han, hvis han havde følt et uimodstaaeligt Kalb til at optræde som Læter, vilde følt en ligesaa uimodstaaelig Drift til først at slæsse sig de Aundslaber, der paa den Tid synes aldeles nødvendige for en Reformator, er rimeligt, og at han i et Kalb, naar han havde fulgt Guds Kalb og i sin egen Lyd, vilde holdt sig paa det Noische til Skriften, det er aldeles uparativtligt. Det Sidste er da egenlig det Eneste hvori efter vi maae domme ham, thi Han, som for dum valgte Kirke til sine Apostle, kunde vel endnu opvælde sig Andslabet i Almen til at beskjæmme de Skriftiloge, og i et Land, hvor Videnskabeligheden stod paa den God som i England, var det maakee nødvendigt, vi kan i det Mindste ikke slute andet, naar vi hører, hvor forsvaret Forsatningen baade i Kirke og Stat under Borger-Krigen var, uben at nogen Skriftilog havede Røsten til at samle de Forviste under Herrens Banner, og naar vi see, at 1647 For netop trædte frem Læter efter at Parlamentet havde oplost den bispeelige Kirke, og herved erklaret Kirken saavel som Staten i Revol-

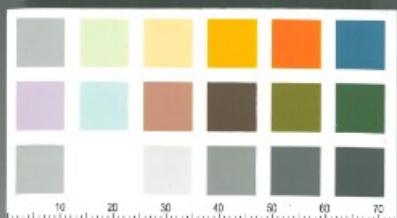

311

Iutionds Tilstand. I 44 Aar vandrede nu Jesu, saavidt det tillodes ham, omkring som Bodss-Preædikant, taalde Slag, Forbaaelse og Fængsel, og fandt tilhengere i Jutland. Mange af disse fore ræsende frem, naar deres Land kom over dem, flyttede ind i Kirkerne som de spotvis kaldte Baarnhuse. Skældte paa Preæsterne, og foregav, at de ved at forstyrre Andagten, var Steder som i deres Øine varer vanhellige, efterfulgte Jesus, som forstyrrede Kram-Markedet i Helligdommen. At de nu blevet tugrede som Freds-Forstyrre, skædte dem ingenlunde, og langt var den kolde Trods, hvormed de Fleste leb, fra den Kjærlighed, uden hvilken man forsiges hengiver si Legeme til at brændes, men det undskylder ingenlunde deres Fjenders afstyxlige Grusomhed, der endog udøvedes paa mange som levede i Stihed, og kjendtes kun derpaa, at de ei vilde give Viende, ei gjøre Ged eller Krigstjeneste, og ei tage Hatten af for nogen, men døtte alle og enhver. At de to sidste uæder vare grundede i Storagtighed, seer man let, at Uskynen for Viende og Krigstjeneste som oftest kom af Egennytte og Freghed, er sandsynligt, og Skriften Bogslav om Eden var i al Hald intet Forsvar for dem, der i Eærdommen ei vilde lade Ordet gjælde, men alt dette kan ingenlunde forfare Grusomheden mod Bergelse, der aldrig modstætte sig Retterns Ejendom, og at man ikke havde en enest Mand der kraftig kunde nedslaae

312

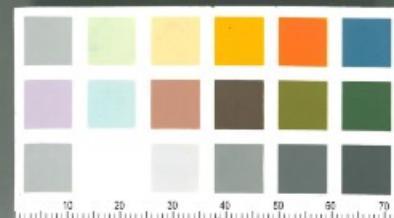
heres Vildfareller med Guds Ord, og værdelig betjene det nødvendige. Virk' de saaledes paa, gør at de mod den engelske Kirke, staar som Sandhedens pinte Blidner, i Hilm Kirke, der midt under den almindelige Gjæring kunde oploses som ingen Ting, var naturligvis i sin, ved Kongebud fornøjede Stikkelse, saa godt som ingen Ting, et Skyggebilled af Kirken, som Bisperne af Kongen i Overhuset, og kun den ene Gang, da det gjoldt dens sule Stotter; Straffes-Lovene mod anderledes Tænkende, vovede den at knye, fordi Falob den Anden var almindelig forhadt. Man kan da uden fare paaslaae, at ved det syttende Aarhundres Slutning, da Toyys og Whigs havde opslagt Episkopale og Presbyterianer, varer Kvækerne de gudeligtste Mennesker i Engeland, naar man undtager de sjulte Christne i Hysterne, som Ingen stal innbilde sig at kunne tolle; men vel kan man eg sige, at havde den bispeelige Kirke ei hæft i Hysterne en stark usynlig Stotter, kunde dens Skygge umulig saa lange holdt sig paa Skuepladsen; naar det berimod var saa, da bescriber man let, hvorfor den, der bog var en Skygge af den sande Kirke, ei maatte forsvinde. Wilhelm af Oranien, der, som Hollænder, maatte hælde til Presbyterianerne, og saae mest paa det Verdslige, fogde at fortige alle ujakobitiske Partier, de fleste Presbyterianer modte ham paa Halvveien, Kvækerne tilbode

Gorsikring for Guds Xalyn, som om det ikke var den høieste Ged, og Kirken var saa omstrent enig i Bigegyldighed, da Aarhundredet og han endte sit Lev. Denne Bigegyldighed dobbte Kvælerne med det siden saa sorgudede Naun Xolurance, hvilket, i deres og den følgende Aarhundredes Mund, ikke betegner Christelig Sagtsmodighed, Blidhed og Billighed, men Bigegyldighed for Draen og Guds Ord. Overalt er det værd at gjenta: Kvælerne vare det saakalte opløste Aarhundredes Forløbere, Hornust-Dyrkere i Indbildningen; det indvoertes Lys, hvorom deres helle Lærre breide sig, vor Glimt af aandig Forland, de forlaistede Alt hvad de ikke indbildte sig at begribe, de frigtede ingenlunde Bidensladerne som formæltige Hjender af Kroen, men de hadde dem som Hjender til deres Indbildung om Guds-koninenheden af det indvoertes Lys, og forzagtede dem som unytige i det daglige Liv, da de berl-mod forraadte deres verbælige Sind, ved hest at drive de meest fristende og sordeelagtigste Handteringer. Deres Meninger maa man ingenlunde bedømme efter Kritiks og Barflaps Forvarres Skrifter, thi deels er Accommodationen ligefaa viensyntig i dem, som i deres Bekjendelser der i vore Dage sigtedes som Uchristne og turde ei vedhænde sig at være det, og deels var begge disse Mænd fra Skotland, hvor Kvækeriet ligesaabt som Independentismen og de øvrige Galtsaa-

bet hvoraaf det bestemt udvilkede sig, fandt synderlig Indgang, og havde aabenbar langt anderledes Verbindighed for Skriften og den historiske Christendom, end Kvælerne i Almindelighed, som dorfør ogsaa, med deres Afgud: Wilhelm Penn, i Spidsen, tilfist 1696-udstøbte Reich af deres Samfund. I hvad der er strot for Menigheden selv, Opbyg-gelses-Skrifterne, af deres unægtelige Bigegyldighed for Bibelen, mod hoilken man hos Penn vil finde alle de Indvendinger, der siden ere udviklede, og af den Verdens-Klogstab der aabenbar besæde Penn og Selfstabet i det Hele, sajnart den første Rauis var forbi, er det man skal lære at kende af hvad Xand be vare, af den nemlig, der fordyber sig i sig selv, og taber sig efterbaanden i Verden, som det ogsaa viensyntig er gaar med Kvælerne, der af sig selv have alt mere og mere sogt deres Lys og Selvstændigheds Land i Sol og Gulb, og tabt sig i den store Krammer-Menighed. At nu ogsaa en Kvæker-Menighed er i Grunden en Selv-Modsigelse, ligesaavel som en Formuft-Kirke, indsees let, thi er det indvoertes Lys den eneste retsvise og ufeilbare Dommer, og er det imidlertid som Erfaringen lærer, langt fra at lyse eens i alle, saa er Uenighed aabenbar Kvækerdoms-mets Grundstning, ligesom Enighed er enhver Menigheds uundværlige Ejæl. Kun altsaa ved ot trodse sine egne Grundsatninger,

og blidt følge enkelte Hovedmænbs Ord istedenfor Guds, ved at være Torianer og Pennister istedensfor Christine, ved at være et Partie og Selkab, istedenfor en Kirke, ved at gjøre Skin (ubortes Gjerninger og Sæddaner) til Hovedfag, og Tro til en ligegyldig Billing, kun derved kunde de vinde Skin af en Menighed, saalænge til de Enkelte sit i Sinde at være fornærtige Kærefere — gjøre deres Ret gjældende til at lade deres Byg finne — da Enigheds-Skinnet nsdvendig maatte forsvinde. Man har dersor set sig nødsaget til, både efterhaanden at fornægte en stor Deel Medlemmer, (som de fægtende Kærefere i Nordamerika) og at bestille Kærefere, der vel ei kunde forbryde, men dog, om muligt afsverge Lysets Udbud hos de Andre, men man seer let, at dette Middei ei kan anvendes og frugte, uden Bigegyldighed er sieget saa høit, at den staer paa Nippet at oplöse det Hele.

Vende vi nu tilbage til de nævndkundigste engelste Forfattere i det syttende Aarhundrede, da see vi ogsaa dem mere og mere at vende Ryggen til Tro og Kirke, og naar de dreie sig igen, da er det kun for at pege Tingre og Skyde til Maals efter Ulter-Lavlen.

Digterne staae naturlig Kirken nærmest, og dem bør vi da først betragte, men saa vi at alt Shakspear der havde hjemme i Reformations-Aarhundredet, staer i alle Maader saa omtrent paa det siden saa berømte Indifferents-Punkti

